

DEBORA MACKENZIE

COVID-19

PANDEMIA
CARE NU TREBUIA
SĂ EXISTE
ȘI CUM SĂ FIE OPRITĂ
URMĂTOAREA

am dispărut în biroul meu vreme de săptămâni în șir, mormăind obsesiv despre boli infecțioase când ieșeam de acolo, iar asta s-a întâmplat foarte des în ultimele câteva decenii, deși situația a devenit mult mai gravă, recunosc, în săptămânile când am scris această carte. Familia m-a sprijinit nespus de mult, chiar dacă am stat închisă în diferite locuri, în timp ce Covid-19 a bântuit prin lume. Îi transmit mulțumiri soțului meu pentru că mi-a adus mereu ceai, a udat trandafirii și a ținut totul în frâu. În același timp, le mulțumesc lui și fiicelor mele care au jucat rolul de public în cazul câtorva capitole din această carte, timp în care au lucrat de acasă – iar în cazul fiicelor mele, revenindu-și după confruntările proprii cu Covid-19. Când vă veți recăpăta simțul gustului, promit să vă fac prăjituri cu morcovi până vă veți sătura de ele.

CUPRINS

PREFAȚĂ.....	7
O REMARCĂ PRIVIND VIRUSUL	20
1. Puteam stopa totul încă de la început?	21
2. Ce sunt aceste boli emergente și de ce apar ele?.....	63
3. SARS, MERS – Nu puteți spune că nu am fost avertizați	97
4. Nu învinuiți liliecii	124
5. Pandemia nu trebuia să fie gripă?	153
6. Cum acționăm în cazul bolilor infecțioase?.....	186
7. Totul se destramă	237
8. Pandemia care nu trebuia să existe – și cum să fie oprită următoarea	270
MULȚUMIRI	314

O REMARCĂ PRIVIND VIRUSUL

În înțelepciunea sa, Organizația Mondială a Sănătății a stabilit ca această boală să primească numele deloc frumos de Covid-19. Mulți oameni și numeroase țări au preferat să îl numească coronavirus. Acesta este un cuvânt mai frumos, dar, strict vorbind, avem de-a face cu o familie de virusuri căreia îi aparține și cel care declanșează Covid-19. Eu voi folosi cuvântul *coronavirus* pentru a denumi această familie.

În mod oficial, virusul este numit SARS-CoV-2, nume ales de o comisie de virusologi tocmai pentru a sublinia că el nu este deloc nou și că este similar cu virusul care a provocat epidemia de SARS în 2003. Acel virus a fost rebotezat SARS-CoV-1. Acest lucru face ca numele oficial să fie derutant, de aceea sper că virusologii nu se vor supăra dacă, acolo unde este posibil, voi încerca să îl numesc virusul care provoacă Covid-19, sau chiar virus Covid-19. Pentru că asta este el, iar cuvântul nu sare imediat în ochii nespecialiștilor ca referindu-se la altă boală.

Despre notele de subsol: În cazul în care nu se precizează în text, dacă nu se face trimitere la un citat direct sau indirect, materialul provine din cadrul unui interviu acordat autoarei.

CAPITOLUL 1

Puteam stopa totul încă de la început?

Orice film despre dezastre începe când cineva ignoră oamenii de știință.

– Text prezent pe numeroase afișe de la Marșul pentru știință, din aprilie 2017.

Așadar, cum ne-am ales cu pandemia Covid-19? O puteam stopa după ce s-a declanșat? Puteam să o împiedicăm să izbucnească?

În cazul în care vă arde casa, vă puneți două întrebări. Prima, cum a izbucnit incendiul? A doua, și mult mai arzătoare, având în vedere că ea a ars – și am văzut asta întâmplându-se –, de ce nu am stins focul înainte de a se extinde? Vom analiza prima întrebare în capitolele următoare. Acum să o analizăm pe a doua. Ce s-a întâmplat ca să determine declanșarea pandemiei Covid-19?

Ca mulți alții, prima bănuială pe care am avut-o despre furta ce avea să devină Covid-19 a fost o postare pe forumul on-line ProMED. O traducere automată a raportului de la Finance Sina, un site chinez de știri, suna cam așa:

Respect pe În seara de 30 decembrie 2019 s-a emis «o înștiințare de urgență privind tratarea unor cazuri de pneumonie cu cauze necunoscute», care a fost distribuită intens pe internet, având cod roșu din partea Administrației Medicale și a Comisiei Municipale de Sănătate Wuhan.¹

Era 31 decembrie, iar în satul nostru suburban francez, aflat în apropierea graniței cu Geneva; tocmai răsărea soarele. Aveam ca oaspeți membri de familie pentru a petrece sărbătorile și îmi promisesem solemn să nu lucrez în acea zi. Totuși, mi-am spus eu, asta nu însemna că nu puteam arunca o privire la ProMED, doar ca să mă asigur că nu îmi scăpa ceva important.

ProMED – prescurtare de la Programme for Monitoring Emerging Diseases (Program pentru monitorizarea bolilor infecțioase emergente) din cadrul Societății Internaționale pentru Bolile Infecțioase, o organizație a oamenilor de știință, denumită oficial ProMED-Mail – este sistemul cel mai perfecționat din lume care raportează on-line bolile infecțioase noi sau „emergente“. În ciuda importanței sale, este derulat preponderent de voluntari și finanțat, modest, prin granturi și donații. A fost înființat în 1994, când specialiști în bolile infecțioase, cutremurați de apariția SIDA în anii '80, și-au dat seama cu îngrijorare că ar putea exista și alte boli infecțioase noi și că era nevoie de un sistem de avertizare timpurie. El constă din rapoarte zilnice privind evenimente medicale îngrijorătoare, venite de la colaboratori de pretutindeni: doctori, medici veterinari, fermieri, cercetători, cetățeni obișnuiți, chiar și laboratoare de cercetări agricole (și recoltele au boli). Totul este scris cu fonturi numite *sans serif* – demodatul Helvetica, direct și

¹ E-mail ProMED, „Pneumonie nedignosticată – China (HU): RFI“, ProMED-mail Archive 20191230.6864153, 30 decembrie 2019. Disponibil la: www.promedmail.org

la obiect, asemenea oamenilor de știință care citesc și colaborează cu acest site. Totul este clasificat în funcție de boală, loc și dată. Moderatorii, cei mai mulți fiind veterani în domeniile lor, ne spun ce trebuie să înțelegem din aceste rapoarte – deseori, eu o iau pe scurtătură și citesc doar comentariile lor. ProMED este unul dintre lucrurile pe care umanitatea le-a creat ca să ne pregătească pentru apariția unor urgențe medicale precum Covid-19.

Pentru cercetătorii din domeniul bolilor infecțioase, oameni din sistemele de sănătate publică și jurnaliști dedicați investigațiilor științifice, ca mine – precum și pentru oamenii fascinați de zilnicul reality-show –, acestea reprezintă o lectură obligatorie. În acea zi, când m-am furișat în biroul meu, sperând că era prea devreme ca membrii familiei mele să îmi observe lipsa, uriașul buletin financiar al Sina Corp anunța despre oameni suferind de pneumonie severă cu o etiologie necunoscută, în orașul Wuhan din provincia Hubei, din centrul Chinei. Mulți dintre bolnavi aveau legătură cu o piață în care se vindeau fructe de mare. Se înregistraseră deja 27 de decese.

Un buletin cu antet roșu – reprodus tot în roșu de traducerea automată – trebuia să fie o alertă de urgență, am gândit eu. Reporterul de la Financial Sina verificase știrea, telefonând a doua zi dimineață la numărul de urgență al Comisiei Municipale de Sănătate din Wuhan. Era adevărat. Vestea s-a difuzat în lume.

Și reprezenta o știre suficient de îngrijorătoare pentru ca o persoană să o transmită către ProMED. Nu era greu de înțeles motivul.

Pneumonia nu este o boală provocată de un germen specific, precum pojarul sau gripa. Reprezintă o infecție care inflamează plămâni în profunzime, porțiunea în care se află sacii alveolari, numiți alveole. Acești saci reprezintă, de fapt, plămâni: inspirăm

Res aer în ei, iar oxigenul străbate membranele alveolelor, trecând în sângele care are nevoie de oxigen. Dioxidul de carbon din acel sânge trece în același timp în alveole, iar noi îl expirăm.

Dacă acele membrane delicate sunt afectate de o infecție, ele pot începe să fie inundate de fluide, iar sacii alveolari se umplu. Acest lucru împiedică oxigenul să ajungă la membrane pentru a pătrunde în sânge. Dacă lucrurile se agravează, practic ne încăm în propriile fluide.

O infecție respiratorie – fie ea din cauza virusurilor, bacteriilor sau a ciupercilor – ne invadează nasul, gâtul sau căile aeriene inferioare și ne provoacă o răceală sau o tuse persistentă și neplăcută. Dar dacă pătrunde în alveole, asta înseamnă pneumonie și ne poate ucide.

Faptul că această pneumonie nu a putut fi diagnosticată a reprezentat un semnal de alarmă care a reținut atenția celor de la ProMED. În mod normal, leucocitele protejează alveolele de bacterii, care există tot timpul acolo, atrase cu milioanele la fiecare inspirație. Virusurile gripei de iarnă doboară această parte-cheie a sistemului nostru imunitar, iar apoi bacteriile se pot dezvolta, provocând pneumonie. Prin urmare, pneumonia de iarnă este tratată la început cu antibiotice, careucid bacteriile. Evident, acest lucru nu a dat rezultate la Wuhan. Și probabil că nu s-au efectuat teste diagnostice pentru gripă sau alți agenți patogeni frecvenți.

Comisia Municipală de Sănătate organiza o ședință specială, se spunea în raport. Însă participanții au ținut să precizeze că, în opinia lor, nu se confruntau cu virusul SARS. Acesta a apărut în China în 2002 și a bătut prin 29 de țări în 2003, provocând pneumonie și ucigând 774 de oameni.

Îmi aduc aminte că am spus că asta era bine. S-ar putea ca în afară de noi, cei interesați de boli, să nu mai vorbim prea mult

despre SARS în afara țărilor care au fost afectate. Însă virusul a fost periculos, înregistrându-se o rată a deceselor de 10%. SARS a fost eliminat în urma unui efort internațional enorm – și cu noroc –, apelându-se doar la tehnicile clasice de izolare și carantină, în principal pentru că virusul a dovedit „stângăcie“ în răspândirea sa în rândul populației. Dar dacă acest nou virus nu era SARS, atunci ce era?

Legătura cu piața a fost îngrijorătoare. În China, o piață de fructe de mare este, în același timp, una în care se vând animale vii, unele exotice, creaturi venite din sălbăticie. Virusul SARS a provenit de la lilieci și se consideră că a ajuns la oameni în astfel de locuri.

De acord, au mai existat și alte rapoarte ca acesta pe ProMED. În 2013, în provincia Anhui din China a existat, în rândul lucrătorilor din domeniul sănătății, o pneumonie virală nediagnosticată.¹ În 2006, oamenii din Hong Kong au suferit de pneumonie după ce au vizitat anumite zone din China continentală.² Moderatorul din partea ProMED a cerut mai multe informații în ambele cazuri, însă nu au apărut alte postări, de aceea este de presupus că nu au existat alte date notabile privind îmbolnăvirile. Însă de această dată, a apărut un comentariu îngrijorător la sfârșitul postării. Marjorie Pollack este medic și epidemiolog, o veterană de 30 de ani a Centrelor pentru Controlul și Prevenirea Bolilor Contagioase (CDC) din Statele Unite și decană a echipei internaționale de moderatori. Ea a trăit unul dintre cele mai

¹ E-mail ProMED. „Undiagnosed viral pneumonia – China: (AH) medical staff RFI“ (Pneumonie virală nediagnosticată – China – personal medical), *Pro-MED-mail Archive 20130614.1773873*. 14 iunie 2013. Disponibil pe www.promedmail.org

² E-mail ProMED. „Undiagnosed pneumonia – China“ (Pneumonie nediagnosticată) (HK ex mainland): RFI, *ProMED-mail Archive 20060622.1734*, 22 iunie 2006. Disponibil la: www.promedmail.org

Resp importante momente de mândrie: pe 10 februarie 2003, cu aproape două luni înainte să vorbească China deschis despre asta, a alertat lumea în legătură cu pneumonia misterioasă din Guangdong, denumită mai apoi SARS.

Ceea ce a scris ea în acele prime clipe ale noului an mi-a creat starea de slăbiciune care ne cuprinde atunci când încercăm din greu să alungăm o senzație de premoniție. În afară de raportul oficial, remărcase ea, au existat nenumărate comentarii on-line despre acest lucru.

Twitter și Weibo, omologul său chinez, nu apăruseră când a izbucnit epidemia de SARS, însă camerele de chat existau. „Tipul de activitate socială media care prezintă acest eveniment ne aduce aminte foarte mult de «zvonurile» care au însoțit izbucnirea epidemiei de SARS, a scris Pollack. Alte informații despre aceasta... ar fi apreciate în mod deosebit. Și, a adăugat ea, plină de speranță, dacă rezultatele testelor vor fi făcute publice.“

Ceea ce a fost diferit față de SARS, a remarcat ea, s-a tradus prin transparența autorităților chineze. În februarie 2003, oficialitățile au descurajat rapoartele de presă privind pneumonia a cărei etiologie era necunoscută, astfel că nu au anunțat imediat Organizația Mondială a Sănătății (OMS).¹ Primele cazuri au fost prezentate abia în luna aprilie, perioadă în care SARS se răspândise deja în China și estul Asiei, ajungând până în Canada.

În următorii 17 ani, s-a înregistrat o revoluție uimitoare în ceea ce privește politica și prosperitatea Chinei, astfel că această epidemie s-a produs în condiții foarte diferite. Autoritățile

chineze au anunțat OMS despre problemă încă din 31 decembrie.¹ Ulterior, s-a aflat că primele cazuri fuseseră înregistrate în luna noiembrie – însă o infecție respiratorie în sezonul gripei nu păruse ceva neobișnuit, asta până când au început să primească un număr neobișnuit de mare de cazuri grave. În ziua următoare, cea a Anului Nou Chinezesc, piața de fructe de mare – în care, de fapt, se vindeau animale sălbatice – a fost închisă.

Însă Pollack nu a primit rezultate ale testelor decât pe data de 3 ianuarie. Existau rapoarte îngrijorătoare legate de faptul că unii oameni fuseseră arestați din cauză că discutaseră on-line și se întrebaseră dacă nu cumva pneumonia misterioasă era o revenire a SARS. S-a afirmat că autoritățile din Hubei au susținut că acest lucru nu era adevărat, întrucât „deocamdată nu s-a descoperit dacă transmiterea s-a produs de la o persoană la alta“.²

Încă nu mă gândisem să mă întorc la muncă, dar m-am întrebat dacă nu ar trebui să verific acea știre. Probabilitatea ca ea să prezinte vreo relevanță, fără răspândirea de la o persoană la alta, era redusă. Virusurile de origine animală izbutesc uneori să ajungă la oameni, și chiar să îi ucidă, dar nu reușesc să se transmită între oameni, la fel ca faimoasa gripă aviară H5N1. În absența acestui element, epidemia se putea stinge, am gândit eu plină de speranță.

Pe ProMED, Pollack părea din ce în ce mai bănuitoare. La fel și Jeremy Farrar, șeful fundației de cercetări medicale The Wellcome Trust și, anterior, șeful laboratorului de cercetări medicale din Vietnam al Universității Oxford, unde se ocupase

¹ Elizabeth Rosenthal și Lawrence K. Altman. „China raises tally of cases and deaths in mystery illness“ (China anunță mai multe cazuri de îmbolnăviri și decese din cauza bolii misterioase), *New York Times*, 27 martie 2003, www.nytimes.com/2003/03/27/world/china/raises-tally-of-cases-and-deaths-in-mystery-illness.html

¹ Organizația Mondială a Sănătății, „Pneumonie din cauze necunoscute – China“, 5 ianuarie 2020. www.who.int/don/05-january-2020-pneumonia-of-unknown-cause-china/en

² E-mail ProMED. „Pneumonie nedignosticată – China (HU) (05): un nou coronavirus identificat“, *ProMED-mail Archive 20200108.6877694*, 8 ianuarie 2020. Disponibil pe: www.promedmail.org

Respo de SARS și H5N1, virusuri venite din China. Pe 10 ianuarie, el a scris pe Twitter că, „dacă aceste informații medicale critice nu sunt comunicate imediat Organizației Mondiale a Sănătății, va fi foarte grav”.¹ Potrivit unor rapoarte ulterioare de presă, doctorii din Wuhan au trimis laboratorului de sănătate publică de la Universitatea Fudan din Shanghai o mostră a virusului, recoltată de la un pacient în vârstă de 41 de ani, care fusese spitalizat pentru pneumonie pe data de 26 decembrie. Acesta, în stare gravă, era vânzător în piața de fructe de mare din Huanan, în prezent închisă.

Laboratorul din Shanghai reușise să secvențieze virusul până pe 5 ianuarie. Lucru necunoscut de lucrătorii de acolo, CDC din China deținea deja acea secvență – însă nu o făcuse publică. Ulterior, cei de la laboratorul din Shanghai le-au spus reporterilor din Hong Kong că tot ceea ce au descoperit i-a făcut să contacteze imediat autoritățile din domeniul sănătății din Wuhan, pentru ca acestea să ia măsuri urgente. Virusul făcea parte din aceeași familie cu cele purtate de lilieci, care răspândiseră și SARS.

Pe 7 ianuarie, China a anunțat un coronavirus care provoca pneumonia. Însă cum nu s-a luat nicio măsură, laboratorul din Shanghai a postat secvența pe o bază de date publică, prima secvență cunoscută privind acest virus.² CDC din China a postat

¹ Shuang Pinghui, S-a ordonat laboratorului chinez care a împărtășit cu lumea genomul coronavirus să se închidă pentru „rectificare, deoarece a ascuns cercetările privind Covid-19”, *South China Morning Post*, 28 februarie 2020, www.scmp.com/news/china/society/article/3052966/chineze-laboratory-first-shared-coronavirus-genome-ordered

² Andrew Rambaut, „Preliminary phylogenetic analysis of 11 nCoV2019 genomes, 2020-01-19” (Analiza filogenetică a genomurilor 11 nCoV2019, 19-01-2020), *Virusologie*, virological.org/t/preliminary-phylogenetic-analysis-of-11-ncov-2019-genomes-2020-01-19/329

apoi propria secvență. În următoarea zi, laboratorul din Shanghai a fost închis.¹

Secvența a permis altor laboratoare să conceapă teste specifice pentru acel virus. Alte țări au început să verifice călătorii veniți din Wuhan – și au descoperit persoane infectate.

Neil Ferguson, alături de echipa sa de la Colegiul Imperial din Londra, se numără printre cei mai respectați epidemiologi matematicieni din lume: aceștia alcătuiesc modele complexe matematice pe computer, care descriu cum sunt depistate bolile transmisibile și cum se comportă ele, apoi folosesc datele pentru a anticipa cum se vor răspândi noile boli. În ianuarie, ei au folosit o bază de date cuprinzătoare privind statisticile legate de pasagerii liniilor aeriene, pentru a calcula câți oameni din zona de izolare din jurul Wuhanului călătoresc pe linii internaționale.

Gândind rațional, era logic ca procentajul de călători descoperiți pozitivi să fie la fel sau mai mic decât acela al populației infectate de acasă, deoarece nu avea sens ca numărul celor infectați care călătoresc să fie superior celor neinfecțați. Însă, de fapt, procentajul călătorilor infectați s-a dovedit a fi mult mai mare.

Așadar, au concluzionat ei, trebuie să fi existat mai mulți oameni infectați în zona Wuhan decât s-a raportat. Cei de la Colegiul Imperial au calculat numărul – ceea ce este mai complicat decât a obține simple procentaje –, iar pe 17 ianuarie au raportat că în Wuhan existau probabil 1 723 de cazuri, cu o marjă minimă de eroare. Iar Wuhan raporta oficial doar 41 de cazuri.

¹ Zhuang Pinghui, *Chinese laboratory that first shared coronavirus genome with world ordered to close for „rectification”* (Laboratorul chinez care a fost primul ce a transmis în lume despre genomul coronavirus a primit ordinul de a se închide pentru „rectificare”, pentru că a împiedicat cercetările privind Covid-19.)